БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

СС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 306 (8526)
ДЕКАБРИИН 31
ВТОРНИК
1957 он

Сэн 20 мунгэн.

МУНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Республикын түрүү хонишодой зүблөөндэ хабаадагшад

...Г ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) 1957 ондо 100 хонин бүриһөө 140 хурьга абажа, ...тэнөөр түлжүүлһэн, хонин бүриһөө 3,6 килограмм нооһо хайшалһан Мухар... аймагай «Үнэн» колхозой хонишон **Ч. С. Цыренов;** мүнөө жэл 100 хонин бүриһөө 163 хурьга абажа түлжүүлһэн Иволгын аймагай «3-я пятилетка» колхозой хонишон **Н. С. Гриценко;** хонин бүриһөө 6 килограмм 850 грамм нооһо хайшалжа абаһан Борьёогой үүлтэртэ хониной совхозой ахалагша хонишон **Б. Ц. Цыбикжапов;** энэ жэлдэ 100 хонин бүриһөө 151 хурьга абажа түлжүүлһэн Яруунын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон **О. Т. Сультимов.**

Л. Хайдуровай фото.

...ОНИШОДОЙ МҮРЫСӨӨЕ ХҮСЭТЭЙГӨӨР ДЭЛГЭРҮҮЛЭЕ

...хан Улан-Удэдэ республикын ...хонишодой зүблөөн боложо, ...оной дүнгүүд, 1958 ондо хо... түргэнөөр үсхэхэ зорилго... тухай асуудал зүбшэн хэл... Суглаанда хабаадагшад ...уудал тушаа һайса хөөрэлдэ... онидые хэнзэлүүлхэ тухай ...одонойхидой уряалые нэ... гаар дэмжэһэн, республикын ...онишодто, сакманщигуудта, ...үрэжүүлэгшэнэртэ, хониной ...нүүдые даагшадта, зоотехни..., ветеринарна хүдэлмэрилэг..., колхозууд, МТС-үүдэй хү... илэгшэдтэ хандалга баталан ...байна. Тинхэ зуураа, мүнөө ...ла байһан хурьгадые гарза..., эмхитэйгээр абажа түл..., ямар нэгэн шалтагаанаар ...жа, түл үгөөгүй бүхы эхэ ...е дары түргэн ороондо ...а, декабрьда хурьгалһан, мүн ...февральда хурьгалха томо ...ухы эхэ хонидые мартын 1 ...р ороондо оруулха гэһэн тон ..., харюусалгатай, хүндэтэй... рилго табиба.

...д хонишод! Түрүүшүүлэй ...яае бэелүүлбэл, хонидые хэнзэлүүлжэ, тоо толгойень ...эмээхэ, нооһо бүри ехээр ...ха байнат. Гэхэтэй хамта, ...эн түрын удхашанартай зо... дүүргэхэ хэрэгтэ гансашье ...д бэшэ, мүн зооветеринарна ...элтэд шиидхэхы үүргэтэй. ...е искусственнаар үрэжүү... технигүүдтэ туһалха, хони ...ые эдеэлүүлхэ, харууһалха, ...айрануудыень һайжаруулха, ...үүлэй дүй дүршэлые нэбтэ... гээшэ таанад, зооветеринар... элмэрилэгшэдэй зайлашагүй ...нуудай нэгэн мүн. Хо... хэнзэлүүлхэ гээшэ бэ... рэг бэшэ. Түбхын түрүүндэ ...урьгадай харууһалгые эрид ...руулха шухала. Тиимэһээ ...й фермэ, отарануудта эрхим ...е, илангаяа шударгы бэрхэ ...үүлые олоор эльгээхэ хэрэг... лхозууд, совхозуудай хүтэл... шэд энэ асуудалые мэнэ ...шиидхэхэ ёһотойт. Тэрээнтэй ...онишодой ажаһуудалай бо... льтурна эрилтэнүүдые хан... жалайнь түлөөһые гурим..., саг соонь үгэхэ хэрэгые ...лэ бэелүүлхэ байнат.

...бликын түрүү хонишодой ...дэ хабаадагшадай хандал... хаанагүй зүбшэн хэлсэлгэ ...жэ, хониной фермэ, отара, ...н бүхэндэ уялга абхуулха, ...циалистическэ мүрысөөндэ ...онишодые хабаадуулха ту... ...идхэлэй ехэ хүдэлмэри хэг... ...той. Энээнние КПСС-эй ай... аймгүйсэдкомууд, колхоз, ...МТС-үүдэй хүтэлбэрилэг... ...тийна эхин организацинууд ...хэ үүргэтэй. Социалистиче... ...ганиуудые абахадаа доторойнгоо арга боломжонуудые һайса хаража, тооложо үзэхэ шухала. Хони, хурьгадта элдэб янзын тэжээл элбэгээр бэлдэжэ, һайса эдеэлүүлхэ, саг соонь уһалха, байрануудыень, тэрээн соохи таһаг, хаамагуудыень хододоо сэбэр байлгаха хэрэгтэй. Мүн искусственна үрэжүүлгын нүүдэл пунктнуудые нээжэ, тэдэниие бүхы хэрэгсэлнүүдээрнь хангаха, үбэлэй үедэ һаадгүйгөөр хүдэлгэхэ арга нүхэсэл байгуулха, гэр байрануудыень һайнаар бэлдэхэ шухала.

1958 ондо хонин ажал хүгжөөлгэдэ элитэ амжалта туйлаха арга боломжо манай республикын аймаг, колхоз, совхоз бүхэндэ бии. Энээниие түрүү хонишодойнгоо ажал дээрэһээшье элеэр харанабди. Жэшээнь, Тарбагатайн аймагай «Советская Россия», Мухаршэбэрэй аймагай «Путь Ленина» колхозуудай түрүү хонишод Емельянов, Чернов, Макадзиоба, Гороховский гэгшэд республика соомнай мэдээжэ болонхой. Эдэнэр мүнөөшье «Улаан Одон» колхозой хонишодой уряалые халуунаар дэмжэжэ, хонидоо олоор хэнзэлүүлхэ уялга абаба. Хони харууһалха, эдеэлүүлхэ, хурьгадые түлжүүлхэ талаар баян дүршэлтэй, мэргэжэл шадабаритай иимэ хонишод манайда олон. Эдэ түрүүшүүлэй дүршэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, хонишодые бэе бэедэнь эльгээлсэжэ, хүдэлмэринүүдтэйнь танилсуулха, хөөрэлдүүлхэ, уялгануудаа ямараар дүүргэжэ байһыень шалгалсаха мэтын хэмжээнүүдые бэелүүлбэл ажалнай бүришье урагшатайгаар ябахань мэдээжэ.

Мүнөө хонид олоороо түрэжэ, эртын хурьгад абтажа байна. Шэнэ түлнүүдээ гарзалуулангүйгөөр, бүрин бүтэнөөр ондо оруулха, хонидойнгоо хурьгалһанай һүүлээр удаан болонгүй дахяад үрэжүүлхэ бүри шухала зорилго мүнөө үбэлэй үедэ табигдаба. Тиимэһээ Таанад, хонишод, зооветеринарна хүдэлмэрилэгшэд, үнгэрэгшэ жэлэй үбэлжэлгэһөө мүнөөнэй үбэлжэлгын онсо илгаатайень хараадаа абажа, ажалдаа улам ехэ харюусалгатайгаар хандаха, түл хороохогүйн түлөө оролдохотойгоо хамта, искусственна үрэжүүлгэ һайнаар эмхидхэхэ, нэгэшье эхэ хонидые һубайруулхагүйн түлөө тэмсэхэ ёһотойт.

Гарахаяа байгаа 1958 ондо манай хонишодой 100 эхэ хонин бүриһөө 140-һөө доошо бэшэ хурьга абажа, хонин ажалаа дам саашадань эрид хүгжөөхэ байһандань найдагдана.

Нүхэд, хонин ажалай бүхы хүдэлмэрилэгшэд! Гарахаяа байгаа шэнэ жэлээр амаршалаад, саашадаа бүри ехэ амжалта туйлажа, Эхэ оронойнгоо хүсэ шадалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулхыетнай хүсэнэбди.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй Верховно Соведэй һунгалта үнгэргэхэ тухай

СССР-эй дүрбэдэхи зарлалай Верховно Соведэй эрхэ түлөөлгэ 1958 оной мартын 14-дэ дүүрэхэнь. Энээнтэй дашарамдуулан, мүн СССР-эй Конституциин 54-дэхи статьягай үндэһөөр Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Верховно Соведэй Президиум иигэжэ **тогтооно:**

1958 оной мартын 16-да, воскресенидэ СССР-эй Верховно Соведэй һунгалта үнгэргэхэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ВОРОШИЛОВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1957 оной декабриин 28.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Тульска областиие Ленинэй орденоор шагнаха тухай

Хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг ехээр абажа, гүрэндэ тушааха талаар амжалта туйлаһанайнь түлөө **Тульска областиие** Ленинэй орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ВОРОШИЛОВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1957 оной декабриин 27.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

Хүдөө ажахын продуктнуудые ехээр абажа, гүрэндэ тушааха талаар амжалта туйлаһанайнь түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиум Тульска областиин олон колхознигуудые, МТС, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдые, мүн партийна, советскэ, комсомольско болон хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэрилэгшэдые шагнаа.

Бүхы дээрээ 2040 хүн шагнагдаа. Ленинэй орденоор—96 хүн, Ажалай Улаан Тугай орденоор —271 хүн, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор — 449 хүн, «Ажалай габьяагай түлөө» медаляар—563 хүн, «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медаляар—661 хүн шагнагдаа.

Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилгэ ехэдхэхэ, мүн гүрэндэ тушааха талаар онсо шалгарһан 10 колхознигуудта, МТС, совхозуудай болон партийна органуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ Социалистическэ Ажалай Геройн нэрэзэргэ олгогдоо.

Шулуу нүүрһэ, нефть 1957 ондо абаха түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэн тухай

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Центральна Статистическэ Управлениин мэдээсэл

Шулуу нүүрһэнэй, нефтиин промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд КПСС-эй ЦК-гэй февральска Пленумэй болон СССР-эй Верховно Соведэй долоодохи Сессиин абаһан, промышленность хүтэлбэрилхэ хэрэгые һайжаруулха тухай шиидхэбэриие бодото дээрэнь бэелүүлэн, мүн социалистическэ мүрысөөндэ оролсоходоо абаһан уялгаяа дүүргэнгээ, шулуу нүүрһэ, нефть 1957 ондо абаха түсэбөө болзорһоонь урид дүүргэв.

Шулуу нүүрһэ абаха жэлэй түсэб декабриин 26-да, нефть абаха жэлэй түсэб декабриин 27-до дүүргэгдээ.

7 миллион шахуу тонно нүүрһэн, 1 миллион гаран тонно нефть түсэбһөө гадуур абтаха байна.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Центральна Статистическэ Управлени.

ҺАЙНААР ЭДЕЭЛҮҮЛЭЭ ҺАА, ҮНЕЭД ҮБЭЛДӨӨ ЗУНАЙХИҺАА ДУТУУГҮЙ ҺҮ ҮГЭХЭ

Үбэлэй үедэ үнеэдһээ эрид ехэ һү һаадаг болохо гэһэн зорилгые амжалтатайгаар шиидхэхын тулада тэдэниие байрадань байлгажа, зүбөөр эдеэлүүлдэг болохо тон шухала. Ниитын малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ гээшэ үнеэдые һайнаар эдеэлүүлгэ, харууһалга дээрэһээ дулдыдана гэжэ түрүү колхозуудай хүдэлмэриин дүй дүршэлһөө харагдана. Энээниие Ториин аймагай зарим колхозуудай хүдэлмэри дээрэ харуулхада болохо. Илангаяа Ториин МТС-эй харьяата Свердловэй, Калининай нэрэмжэтэ колхозууд нёдондонойхитой сасуулхада, һү һаалгаараа горьтойхон амжалта түйлаһан байна.

1956 ондо Свердловэй нэрэмжэтэ колхоз үнеэн бүриһөө 592 литр һү һааһан байгаа һаа, энэ жэлэй 11 һара соо 1420 литр һааба. Тиигэжэ һү һаалгаяа 3 дахин ехэ болгоһон байха юм. Тиихэдэ Калининай нэрэмжэтэ колхоз нёдондонойхиһоо 2,5 дахин ехэ һү һаагаа. Свердловэй нэрэмжэтэ колхозой түрүү һаалишад Е. М. Медведева ажахын жэлэй эхинһээ хойшо үнеэн бүриһөө 2091 литр, Г. Ф. Филиппова—1963, М. И. Филиппова—1865 литр гэхэ мэтэ һү һаажа, тэдэнэй хойноһоо 1500—1700 литртэ хүргэһэн бусад һаалишад олон.

Энэ колхозой һаалишад 1958 ондо үнеэн бүриһөө 2000—2600 литр һү һааха уялгатай. Тиихэдэ нүхэр Медведева ерэхэ жэлдэ үнеэн бүриһөө 2600 литр һү һааха юм. Һаалишад хэлэһэн үгэдөө хүрэхын түлөө шангаар тэмсэнэ. Жэшээлхэдэ, Е. М. Медведева сүүдхэдөө һаамхай үнеэн бүриһөө 9 литр, М. И. Филиппова—7,5 литр һү һаана. Үбэлэй үедэ эндэ яагаад һүн ехэ һаагдадаг болооб гэжэ хаража үзэхэ хэрэгтэй.

1956—1957 онуудай үбэл энэ жэлэйхиһээ һураггүй бага тэжээл бэлэдхэгдэһэн байгаа. Жэшээнь, үнеэн бүхэндэ 3,5 тонно силос, арбаад центнер бүдүүн тэжээл, 2 центнер концентрат бэлдэгдэһэн байгаа. Энэ тухай тэжээл һү һаалгын горьтойгоор дээшэлүүлхэ арга олгожо шадаагүй байгаа бэлэй. Энэ жэл Свердловэй нэрэмжэтэ колхоз үнеэн бүриин 5 тонноһоо бага бэшэ силос, 11 центнер бүдүүн тэжээл бэлдээ. Мүн үнеэдэй һү гарадагынь харалсажа, литр һүнэй 200—300 грамм концентрат үгтэнэ.

Нёдондо үбэл байрануудта малые барижа эдеэлүүлхэ аргые энэ колхоз анха түрүүшынхеэ хэрэглээ һэн. Энэ жэл колхоз үнеэдэй, тугалай типовой байра барижа, ашаглалгада оруулаа. Тэндэнь малшадай байха хоёр байратай шэнэ гэр баригдаба. Тэрэ гэртэ мүнөө һаалишад оронхой. Мүн энэ гүүртын дэргэдэ тэжээл бэлэдхэхэ кухни баригдажа байна.

Мүнөө жэлэй малай үбэлжэлгэдэ колхоз нилээд бэлдээ. Бүхы һаалиинь гүүртэнүүд дээгүүр үнеэд байра соо баригдажа эдеэлүүлэгдэнэ, харууһалагдана. Тэндэнь үнеэдые эдеэлүүлхэ кормушка түхеэрэгдэнхэй. Һаалиинь бүхы үнеэд бүлеэсүүлэгдэһэн уһаар уһалагдана. Бүхы һаалиинь гүүртэнүүд дээгүүр хүдэлмэриин үдэрэй гурим тогтоогдоһон байха юм. Мүн малые эдеэлүүлхэ рацион зохёогдоо. Һаалишад, мал адуулагшад ээлжээгээр һүниин манаанда гарана.

Үдэртөө 10 литр хүрэтэр һү үгэһэн үнеэндэ эдюулэгдэхэ тэжээлэй рацион иимэ хэмжээтэйгээр зохёогдоо: үбһэн 4 килограмм, һолоомо—6, силос—15, концентрат—2 килограмм, дабһан—40 грамм, зелёнко—2 килограмм үгтэнэ. Үнеэдые эдеэлүүлгэ, уһалалга тогтоогдоһон нэгэ сагта үнгэргэгдэнэ. Һаалишад малайнгаа тэжээл һайнаар буйлуулдаг. Һаалиин бүхы гүүртэнүүдтэ уһан ехэнүүд тогоон соо бүлеэсүүлэгдэнэ.

Свердловэй нэрэмжэтэ колхоз үнеэдэйнгээ үүлтэр һайжаруулха зорилгоор һайн үүлтэрэй 20 эмэ тугал, 4 буха абаа. Тиигэжэ малайнгаа үүлтэр түргэнөөр һайжаруулха аргатай болоо.

Һаалишадай мүрысөөнэй дүн саг соогоо гаргагдажа, тэдэндэ нэмэлтэ түлбэри нэгэ доро үгтэнэ.

Тэрэшэлэн Калининай нэрэмжэтэ колхоздо декабрь һарада үнеэдһээ һү һаалга дээшэлжэ эхилээ.Тус колхоз бүхы дээрээ һаалгагдажа байһан үнеэн бүриһөө 6 литр һү үдэр соо һаана. Энэ колхоздо һолоомо извёсткоор дэбтээгдэжэ эдюулэгдэнэ. Мүн үнеэдтэ уһа бүлеэсүүлжэ уулгана. Силос малдаа эдюулнэ.

Калининай нэрэмжэтэ колхозой зоотехник П. Х. Гуляшинова һаалишадай дунда зоотехническэ һуралсал эмхидхээд, занятиинь хүтэлбэрилнэ.

Эдэ колхозуудай һаалишад малые зүбөөр эдеэлүүлхэдэ, тэжээлыень шанартайгаар буйлуулан бэлэдхэхэдэ үбэлэй үедэ үнеэд һү гарасаяа эрид дээшэлүүлхэ байна гэжэ мэдэдэг болоо.

З. Рудакова, Ториин МТС-эй главна зоотехник.

ХОНИДЫЕ ОЛООР ХЭНЗЭЛҮҮЛХЭ ТУХАЙ УЛААН

Республикын түрүү хонишодой зүблөөндэ хабаадагша

1957 оной декабриин 28-най үдэр республикын түрүү хонишодой зүблөөн Улан-Үдэ городто боложо үнгэрһэн байна. Тус зүблөөн дээрэ КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр В. И. Дубровский элидхэл хэжэ зууража, хони үсхэбэрилгөөр энэ жэлэй дүнгүүдые согсолжо, гарахаяа байгаа 1958 ондо бэелүүлэгдэхэ зорилгонуудта онсо анхаралаа хандуулаа.

Мүн зүблөөн дээрэ хэдэ хэдэн хонишод, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, колхозой түрүүлэгшэнэр, хамта 19 хүн үгэ хэлэһэн байна. Ерэхэ жэлдэ хонидоо хэнзэлүүлхэ тушаа Хоринин аймагай «Улаан Одон» колхозой хонишодой үүсхэлые тэдэнэр бултадаа һайшаажа, республикын хонин ажал дээрэ хүдэлдэг бүхы хүнүүдтэ зорюулагдаһан Хандалга бэшэг абаһан байха юм.

Гарахаяа байһан 1958 ондо зуун эхэ хонин бүриһөө 140-һөө үсөөн бэшэ хурьга абахын, тиигэжэ хонидойнгоо тоо толгойе 35 процентһээ бага бэшээр олошоруулхын түлөөбүхы республикаараа тэмсэхэ гэжэ Хандалга соонь хэлэгдэнэ.

Манай газетын энэ хоёр хуудаһанда зүблөөндэ хабаадагшадай хэлэһэн үгэнүүд толилогдобо.

Онол оншонь олдоо

(Мухаршэбэрэй аймагай „Путь Ленина" колхозой зоотехник нүхэр Ивановой хэлэһэн үгэһөө)

Һая болотор манай колхоз хонин ажалда анхаралаа балай табидаггүй байһан юм. Тиибэшье, һүүлэй хоёр-гурбан жэл соо ниилэд үүдэлмэри х гэдэд байна. Мүнөө жэлдэ бидэнэр хонин бүриһөө 4 килограмм үлүүтэй ноолоһо хайшалжа, 1954 онойхидо ороходо 8 дахин ехэ нооһо гүрэндөө тушаагаабди. Тиихэдэ гансахан жэл соо (нёдондонойхитой сасуулхада) нооһо хайшалалгамнай хоёр дахин ехэ болоо.

Энэ жэлдэ хонидной январь, февраль һаранuудта хурьгалжа, түрүүшын ээлжээндэ 100 эхэ хонин бүриһөө 102 хурьган абтаһан байгаа. Үбэлэймнай хурьгад үхэл гарзагүйгөөр, һайнаар түлжэжэ томо болоо һэн.

Энээгээрээ һанаагаа амарангүй хонидоо хэнзэлүүлхэ гэжэ шиидэһэн байгаабди. Тиигээд үнгэрэгшэ үбэл, хабартаа нарай хурьгатай хонидоо һайнаар харууһалжа, эдеэлүүлжэ, хүшэ шадалыень зааханаршье һулааруулаагүй һэмди. Хурьгатай хонидто үбһэ тэжээлһээ гадна, үдэртөө нэгэ нэгэндэнь 200 грамм талха тарьяанай зүйл эдюулхэ байгдаа.

Тиигээд хонидоо июнь һарада хурьгадһаань һалгаахадамнай тэнхээ тамираар һайн байгаа һэн. Һарһаа үлүү саг соо хонидоо амаруулаад, июль һарада дахин ороондо оруулжа захалаа һэмди. Эрхим һайн 100 гаран килограмм шэгнүүртэй, 18 килограмм хүрэтэр нооһо үгэдэг хусын үрөөр хонидной искусственна аргаар үрэжүүлэгдэһэн байгаа.

Иигэжэ бидэнэр хонидые хэнзэлүүлхэ талаар зарим тэды дуй дүршэлтэй болобо гээшэбди. Хонидоо түргэнөөр үдэхэ нэгэл һайн, һайдамтай онол аргань, оншо дүрэнь олдоо гэжэ һанагдана. Иигэжэ жэл соо мүнөөнэйхи шэнги 100 эхэ хонин бүриһөө 160—170 хурьга абаһан ушар гэжэ манай колхозой түүхэдэшье байгаагүй юм.

Бидэнэр ерэхэ жэлдэ баһал иигэжэ хонидоо олоорнь хэнзэлүүлжэ, мүнөө жэлэйхиһээ үшөө олон хурьга абаха, хонин бүриһөө 4,5 килограмм нооһо хайшалха зорилготой ажаллажа байнабди.

Зарим түрүү хонишоднай, жэшээлхэдэ, нүхэд Гороховский, Макадзиоба гэгшэд 100 эхэ хонин бүриһөө 168—170 хурьга түлжүүлхэ гэжэ уялгануудые абаад, ажаллажа байна.

Декабрь һарада хэнзэлһэн хонид дахин ороондо оруулагдажа байхаа. Мүнөө 100 гаран хонид хусада табигдаад байна. Мүн январь, февраль һаранuудта хурьгалһан хонидые ерэхэ зундаа хэнзэлхээр ороондо оруулхабди.

Хонидойнгоо иигэжэ үдэжэ байхада үбһэ тэжээл ехээр хуряажа абадаг болохо гээшэ манай шухала зорилго болоно. Ерэхэ хабартаа ногоо мүүтай сабшалан, бэлшээриин газарые хахалжа, тарилга хэхээр түсэблэнхэйбди. Манай бэлшээриин газар Түгнын ужам талада байдаг юм. Бэлшээриингээ газарнуудые зүбөөр хэрэглэжэ шадаха хэрэгтэй.

Хонидтоо шэнэ байрануудые эртэнһээ бариха шухала. Зундаа хонид нара, бороонһоо хуряаха хоёр һарабша—дал барихын тулада мүнөө 14 хүн модо отолжо байнабди.

Ерэхэ жэлдэ хонидой хэнзэлэлые бэлэдхэл һайнтайгаар, эмхитэйгээр угтажа, хэнзэ хурьгадаа түрүүшын үбэлжэлгын үедэ һайнаар үбэлжүүлхэбди гэжэ батаар найданабди.

Эмхидхэлэй хүдэлмэри шиидхэхЫ үүргэтэй

(Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Очировай үгэһөө)

Ойрын жэлнүүдтэ хонидойнгоо тоо толгойе түргөөр олошоруулхын, бүри ехээр нооһо абахын зорилгоор 1958 ондо хонидоо хэнзэлүүлхэ гэжэ шиидэжэ гээшэбди. Тиигэжэ ерэхэ жэлдэ хонидойнгоо тоо толгойе 40 процентээр олошоруулха байнабди. Ерэхэ жэлэй февралиин 15 болотор хурьгалһан 2124 хонидойнгоо 1650 толгойень тэрэ доронь ороондо оруулхабди.

Тиигэжэ июнь, июль һарада 1650 толгой хурьга абахабди. Тэрээнһээ гадна июнь, июль һарада 400 толгой хонидые ороондо оруулаад, ноябрь, декабрь һарада хурьгалуулхаар хараалнабди.

1958 ондо хонидоо олоор хэнзэлүүлһэнэй ашаар 3900 эхэ хонинһоо 5700 хурьган абтаха юм. Энэмнай 100 эхэ хонин бүриһөө 145 хурьган абтаһан болохо.

Хонидоо энэ тэдыгээр олошоруулха гээшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ байна. Зүгөөр энэл хараалһан түсэбөө бидэ дүүргэхэ аргатайбди. Абаһан уялгаа дүүргэхын түлөө имиэ хэмжээ-зэблүүлгануудые бэелүүлхэбди. Нэн түрүүндэ элбэг ехэ үбһэ тэжээл бэлэдхэгдэхэ, түхэреэн жэл соо эхэ хонидоо, хусануудаа һайнаар харууһалха эбэг тэжээл эдюулхэ хэрэгтэй. Мүнөө үедэ эхэ хонид, хусануудта бүдүүн тэжээлһээ гадна, шэмэтэ, концентрированна тэжээл үгэнэбди. Эхэ хонин бүриндэ 300 грамм талха тарьянай зүйл үгтэнэ.

Хонидойнгоо тоо толгойн олошорхо бүри тэдэнние шэмэтэ тэжээлээр элбэгээр эдеэлүүлхэ байһанние хараадаа абажа, тэжээлэй культурануудай талмайе энэ жэлэйхидэ ороходо 500 гектараар ехэ болгохо, гадна сабшалан, бэлшээрээ ургасатай болгохо байнабди.

Хонидой байра, хото хорёо нэмэжэ баригдаха байна. Тиигэжэ 750—800 эхэ хонидой 3 типовой байра, хурьгадай 3 типовой байра баригдаха юм.

1888 га сабшалангайнгаа газарай гектар бүриһөө дунда зэргээр һайн шанартай 14—15 центнер үбһэ абахаар хараалаабди. Мүнөө жэл һайнаар үтэгжүүлэгдэһэн, уһалагдадаг сабшалангай гектар бүриһөө 60—80 центнер үбһэ абахабди. Хабар болотор сабшалан дээрээ 13 мянган тэргэ аргал шэбхэ гаргагдахаар түсэблэгдэнэ. 1373 гектар сабшалан хабар, зунай үедэ 3—4 дахин уһалагдаха байна. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада өөһэдынгөө хүсөөр бариһан Жаргалантын, Тохойн уһалуурин системэнүүдые дүүрэн хүсөөрнь хэрэглэхэбди.

Хонишодой, малшадай байра һайжаруулхын, культурна эрилтэнүүдыень хангахын тулада хоёр культбаза, хоёр квартиратай 3 гэр, бани бариха гээшэбди. Энэ хүдэлмэрие хараалһан саг соогоо дүүргэхын тулада 3 мянган кубометр модон бэлэдхэгдэхэ юм. Мүнөө модо бэлэдхэлгэ эхилээ.

Хонидые жэлдээ хоёр түрүүлхэ, хэнзэлүүлхэ хэрэгые амжалтатайгаар бэелүүлхын хүдэлмэри хонишодой ажалай түлөөрие ехэ болгохо, нэмэлтэ түлбэри, шан ехээр толгоогообди.

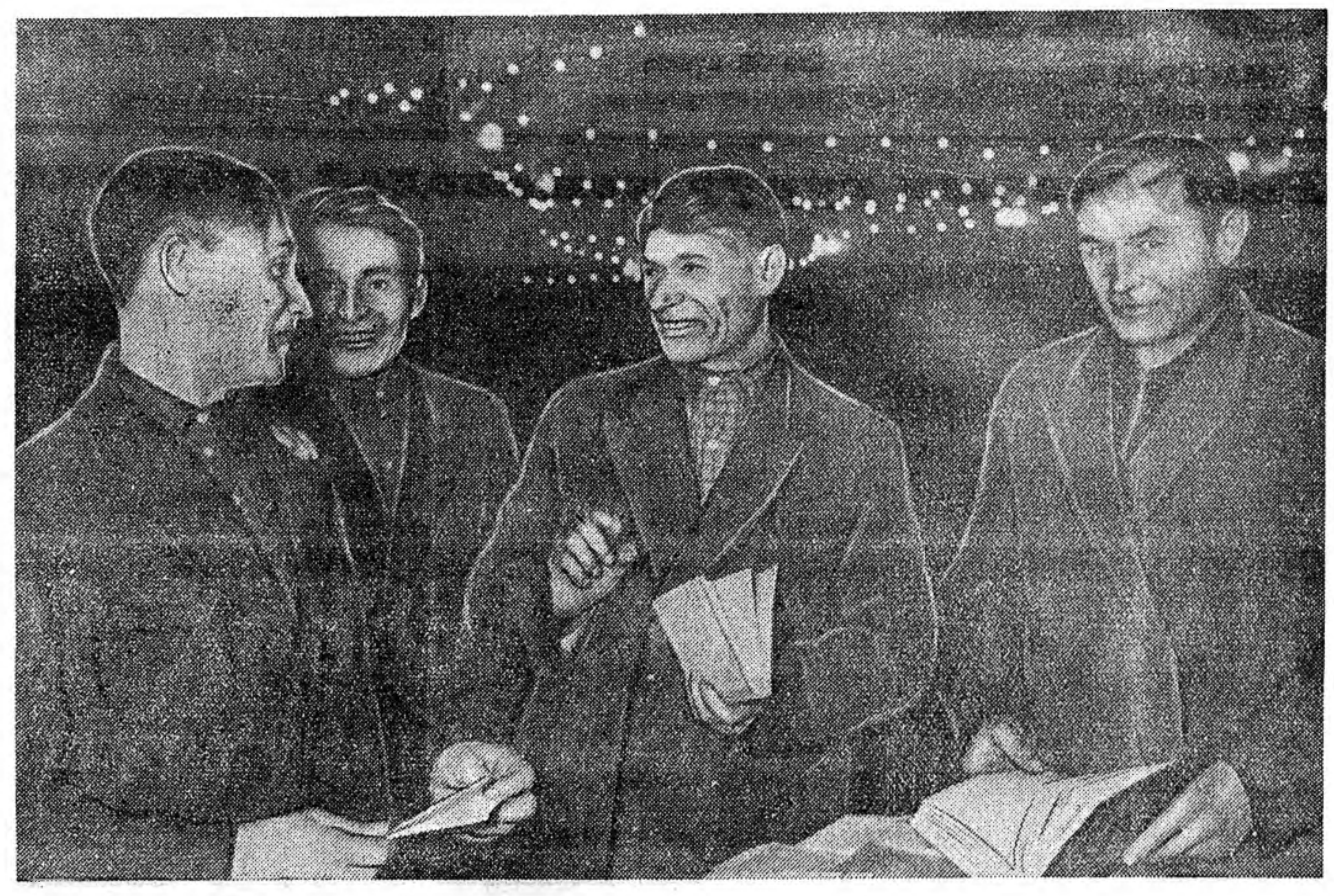

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан бригадануудай ахалагша хонишод А. Я. Макадзиоба, М. Т. Гороховский, К. С. Чернов, В. П. Емельянов.

Хэнзэнүүдые олоор абая

(Борьёогой совхозой хонишон нүхэр Дабаевай хэлэһэн үгэһөө)

Хонидоо түргэнөөр үдэхын тулада бүхы республикымнай, оронноймнай хонишод шангаар тэмсэжэ байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ манай совхоз хонидоо һалан түргэнөөр үдхэжэ, үүлтэрыень һайжаруулжа байнхай. Энэ жэлдэ би 700 гаран хонитой отара даажа байгаад, түрүүшын хурьгалалгада 100 эхэ хонин бүриһөө 115 хурьга абажа түлжүүлээ һэм. Тиигээд үнгэрһэн зундаа эртэ хурьгалһан зарим хонидые дахин искусственна аргаар үрэжүүлһэн байгаа. Энээнэй ашаар декабрь һара соо 100 һайсэ гаран хэнзэ хурьгадые абаад байнаб. Тиигэжэ 100 эхэ хонин бүриһөө мүнөө жэлдэ 130-аад хурьган абтаһан жэшээтэй болоно. Хонин бүриһөө 4 килограммһаа үлүү нооһон хайшалагдаа.

Урдань орой хабар хурьгалуулдаг байгаад, мүнөө хонидоо хаа хаанагүй үбэл хурьгалуулдаг болообди. Энэ арга алишье талаараа һайн байһанаа харуулаа. Тэрэшэлэн хонидые хэнзэлүүлжэ, жэлдээ хоёр дахин хурьга абадаг болохо гэһэн һанамжые би бүримүһэн дэмжэхэ, һайшааха байнаб. Манай буряат зон эртэ урдаһаа хойшо хонин ямаануудаа хэнзэлүүлдэг байһан ха юм. Хонидоо олоорнь хэнзэлүүлжэ, түргэнөөр үдхэхэ арга боломжо манда гүйсэд бии.

Колхоз, совхоздо хэдэн зуу, мянган хонидые хэнзэлүүлжэ, хэнзэ хурьгадые түлжүүлжэ байха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Теэд бэрхэшээлнүүдһэ сухариха бэшэ, тэдэниие дабаха манай зорилго. Тиимэһээ имиэ зорилго табяад байхадаа түбхын түрүүндэ, үбһэ тэжээл тухайгаа, байра буусанууд тухайгаа, хонишод түхеэрэлгэ эртэнһээ һанаагаа зоболхо, дутуу дунда бүхы зүйлнүүдые усадхаха хэрэгтэй.

Манай совхозой директор нүхэр Мельников отаранууд дээгүүр ябахадаа «хурьгал, хурьгал олоор абагты!» гэхэһээ бэшэ, хайшан гээ болболнай хонишод хурьгадаа һайнаар, эмхитэйгээр абажа түлжүүлхэнь ааб, ямар дутагдалнуудые түргэнөөр усадхаха хэрэгтэйб гэжэ саг ургэлжэ һанаагаа зобожо ябадаггүй янзатай байдаг. Мүнөө манай фермэдэ 10 мянга гаран хонид бии. Эдэ хонидой эдихэ үбһэ, нолоомые ганса трактор зөөжэ хаанашье хүрэхэ үрэнэгүй. Тиимэһээ үбһэ тэжээл зөөлгэдөө ехэ бэрхэшээлнүүдтэй ушарнабди. Энээн тухай манай совхозой дирекци, мүн республикын Хүдөө ажахын министерство һанаагаа зобохоёнь, трактор машинануудые тэжээл зөөлгэндэ нэмэжэ табихыень гуйха байнаб.

Тон һайн үүсхэл гаргаһан улаан одонойхидой жэшээ бүхы сэдьхэлээрээ һайшаан дэмжээд, гарахаяа байһан жэлдэ олонхи хонидоо хэнзэлүүлжэ, 100 эхэ хонин бүриһөө 150—160 хурьга абахаб гэжэ уялга үгэнэб.

Хэнзэ хурьгадые олоор абаха гээшэ хэсүүтэй, бэрхэшээлтэй хэрэг гэжэ үшөө дахин һануулаад, хони хурьгадайнгаа харууһа, эдеэлүүлгые ёһотойгоор һайжаруулхыетнай уряалнаб.

Гуримшуулагдахаар болоһон асуудалнууд

(Республикын Хүдөө ажахын министерствын дэргэдэхи хони үсхэбэрилгын главна инспектор нүхэр Ильиной үгэһөө)

Тон лэ хаһа саг соонь Хоринин аймагай «Улаан Одон» колхозой хонишод нимэ һайшаалтай үүсхэл гаргаа гээшэ. Энэ үүсхэлыень республикын түрүү хонишод халууна дэмжээд, мүнөө бодото дээрэнь бэелүүлжэ, ажалай үндэр жэшээ харуулжа байна.

Зүгөөр хонидоо жэлдээ хоёр түрүүлхын, хэнзэлүүлхын тулада колхоз, совхозой хүтэлбэрилэгшэд, хонишон бүхэн бүхы арга боломжоёо хараадаа абаха ушартай болоно. Юундэб гэхэдэ, хонидые хэнзэлүүлхын тулада элбэг ехэ, һайн шанартай үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгтэй байна. Жэлэй дүрбэн сагта эхэ хонид тобир тарган байхадаа хурьгалхададаа шадал хүшөө алдадаггүй, хурьгалһанайнгаа һүүлээр арбаад хоноод лэ ороондо ородог байна бшуу. Зүгөөр ажал хүдэлмэрэе зүбөөр эмхидхэжэ, отара бүхэндэ ороондо хүдэлмэрие һарын болзор соо заабол дүүргэхын тула ороодхо болонобди.

Үрэжүүлгын хүдэлмэри ябуулхатайгаа сасуу хонидойнгоо үүлтэр һайжаруулхын тула зохихо хэмжээ абаха ёһотойбди. Энэ талаар илангаяа Баргажанай хонишод һайшаалтай хүдэлмэри ябуулжа байхай. Тиигэжэ тэндэхи колхозууд 15—16 килограмм һайн шанартай нооһо үгэдэг хусануудай үрэ түргэнэй үрэжүүлгын станцинһаа абаашажа үрэжүүлгэ хэнэ.

Гадна, абаһан хурьгадаа бултыень кошарно-базова аргаар, зүбөөр эдеэлүүлэн, харууһалан байжа, гарзагүйгөөр түлжүүлхэ тухай анхаралаа ехээр табиха болонобди. Шэнэ гараһан хурьгад сүдхэлдээ 180—200 граммаар шэгнүүрээ нэмэжэ байбал, саашадаа мяхалиг, нооһо һайнтай мал болохо байна. Үбэлжэлгын эхилхэдэ хурьгад тус тустаа 25—30 килограмм шэгнүүртэй болоһон байха ушартай.

Мүн хонидые класс классаарнь илгажа, отарануудые зүбөөр эмхидхэхэ хүдэлмэрие усэд нэтэрүүгээр бэелүүлхэ уялгатайбди.

48 мянган хонитой болохобди

(„Эрдэм" совхозой директор нүхэр Попковой үгэһөө)

Манай совхоз тарялан, бэлшээри элбэгтэй аад, мал үсөөнөөр үсхэбэрилдэг байгаа. Илангаяа хонидоймнай тоо толгой үсөөн, тиимэһээ хонин ажалнай олзо доход багатай байһаар. Жэшээнь, 1957 ондо совхоздомнай бүхы дээрээ 65 миллион тухай олзо доход ороһон байгаа һаа, хонин ажалһаа тэрэнэйнь оройдоол арбанайнь нэгэ хуби ороһон байха юм. Бидэ мүнөө 17 мянган хонитойбди. Энэ жэлдэ хонидойнгоо тоо толгойе 39 процентээр олошоруулжа, урда жэлэйхидэ орходоо хонин бүридэ 600 граммаар ехэ нооһо абаа гээшэбди.

«Улаан Одон» колхозойхидой гаргаһан үүсхэлые совхозоймнай хонишод ехээр һайшааха, энэ хэрэгые бодото дээрэ бэелүүлэгдэхэ бүхы арга боломжотой байһаниие тодорхойгоор мэдүүлээ.

1958 ондо 6 мянган эхэ хонинһоо 9 мянган хурьган абтаха. Мүн жэл гурба наратай түлгэдые ороондо оруулжа зорилго табинхайбди. Тиигэжэ ерэхэ жэлэй эсэстэ 18—19 мянган, 1959 ондо 30 мянган толгой хонитой болохо байнабди. 1960 оной эсэстэ 48 мянган хонитой болохобди.

Хонидойнгоо энэ тэдыгээр олон болохо байһанние хараадаа абажа, шэмэтэ һайн үбһэ тэжээл, тарья талханай зүйл ехээр бэлдэхээр хараалнабди. Мүн хонидой хото хорёо, байра олоор баригдахань.

Совхозой бүхы мэргэжэлтэдэй, хонишодой эрхим һайнаар ажаллаад байһан сагта абаһан уялгаа хараалһан болзортоо дүүргэхэмнай лабтай. Хонидой нооһо хайшалалгаар Борьёогой совхозойхидые хүсэхэ һанаатайбди. 1958 ондо 100 эхэ хонин бүриһөө 150 хурьга абаха уялга абаабди.

Хонидоо түргөөр олошоруулха, нооһо бүри ехээр хайшалдаг болохо талаар Борьёогой совхозойхидые мүрысөөндэ уринабди.

Хоринин аймагай «Улаан Одон» колхозой хонишон Б. Р. Самбуев Закаменай аймагай хонишод: М. С. Доржиева (XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз), Д. Д. Чагдурова («Родина»-колхоз), А. С. Гармаева («Победа» колхоз) гэгшэдтэй хөөрэлдэжэ байна.

Хонин бүриһөө 170 хурьга абахабди

(Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишон нүхэр Намсараевай үгэһөө)

Колхозоймнай ажахын гол һ[illegible] баринь хонин ажал болоно. Э[illegible] жэлдэ бүхы дээрээ колхоздо 4 м[illegible] лион 400 мянган түхэригэй олзо [illegible] ход ороһон байгаа һаа, тэрэнэй [illegible] миллион 200 мянган түхэриг[illegible] хонин ажалһаа абтаа.

Манай Юрөөгэй отарада 800 т[illegible] гой хонин бии. 1957 ондо эхэ хон[illegible] бүриһөө 5 килограмм 70 гра[illegible] нооһо хайшалаа һэмди. Мүн аб[illegible] һан хурьгад һайнаар түлжүүлэгд[illegible]

Зунай сагта хонидоо һайна[illegible] бэлшээридэ ябуулжа, тобир т[illegible] ганаар үбэлжөөндэ оруулаад, [illegible] дал хүшэ һайнтай байлгадаг [illegible] шэбди. Үбэлдөө эхэ хонидой хур[illegible] галтарынь дулаан хотондо оруу[illegible] лангүй, хорёодо байлгахаа һа[illegible] нооһотой байдаг гээшэ. Тиихэдэ[illegible] үбһэ тэжээл, тарья талханай зү[illegible] хонидто нэмэжэ эдюулхэ, дэбди[illegible] һайнтай байлгаха, хаһа саг соо[illegible] уһалха хэрэгтэй.

«Улаан Одон» колхозой хони[illegible] дой үүсхэлые тон зүб дээр[illegible] лоод, 1958 ондо хонидоо олоор [illegible] зэлүүлжэ, 100 эхэ хонин бүри[illegible] 170 хурьга, мүн хонин бүриһөө [illegible] килограмм 270 грамм нооһо [illegible] шалхабди.

Газараа уһалжа, сабшалан бэлшээриингээ ногоо һайжаруулая

(Курумканай аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой хонишон нүхэр Буянтуевай хэлэһэн үгэһөө)

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай Куру[illegible] канай аймагай колхозууд, тэрэ [illegible] до мүн манай колхоз хонидоо т[illegible] гэнөөр үдхэжэ, үүлтэрыень һай[illegible] руулжа байнхай. Урда урдан[illegible] да ороходоо хонид дахин ехэ но[illegible] гүрэндөө тушаагдадаг болоо. Ти[illegible] шье хонин ажалаа хүгжөөхэ т[illegible] урдаа табиһан зорилгодоо [illegible] хүсэдөөр хүрэжэ шадаагүй [illegible] ди. Хурьгад үшөөл үсөөн абт[illegible] хонидной эрид түргэнөөр олошор[illegible] гүй.

Юу хэхэ хэрэгтэйб? Энэ жэл[illegible] эхилжэ хонидые олоор хэнзэлү[illegible] болохо гээшэ ехэл һайшаалтай [illegible]

Хонидоо олоор хэнзэлүүлжэ, [illegible] лаа олошоруулжа байхадаа т[illegible] лэйнгээ база тухай, малайнгаа [illegible] шэхэ газар, үбһэ хуряаха сабша[illegible] тухайгаа һанаагаа зободог болох[illegible] ёһотойбди. Манай аймагай колх[illegible] зууд бэлшээриин, сабшалангай г[illegible] зараар һайн гэхын аргагүй. Сабш[illegible] лан бэлшээриимнай газарну[illegible] нуур намаг элбэг. Хэрбээ тэдэ нуу[illegible] нуудые хатаагаа һаа, хэды ехэ саб[illegible] шалан, бэлшээриин газар гар[illegible] гэхэ байгаа гээшэб. Теэд имиэ ху[illegible] дэлмэри тон муугаар ябуулагдана[illegible]

Тиихэдэ манай нютагта уһа[illegible] элбэг гол мүрэнүүд олон. Барг[illegible] жан, Гаарга мүрэнүүдһээ бус[illegible] гол горхонуудһаа һубагаар уһа г[illegible] гажа ехэ газар уһалха, тииг[illegible] сабшалангуудайнгаа ургасые хэд[illegible] дахинаар дээшэлүүлхэ аргатай б[illegible] гаабди. Теэд сабшалан, бэлшээ[illegible] баһал хангалтагүйгөөр ябан[illegible] зандаа. Тон багa сабшалан уһ[illegible] лагдана.

Һубаг канавануудые ехэ та[illegible] га гэхэдээ техникээр, машина за[illegible] сэгүүдээр дутанабди. Заха бол[illegible] манай аймагта нуур хатаагуу[illegible] хатааха, һубаг канаваануудые, [illegible] сад элдэб зэр зэмсэгүүдые ол[illegible] эльгээгдэр болохыень республи[illegible] гаа Хүдөө ажахын министерств[illegible] партийна, советскэ дээдэ орган[illegible] дые гуйха байнаб.

Энэ жэлдэ бидэнэр республик[illegible] гаа түрүү колхозуудай жэшээ[illegible] баһал хонидоо олоор хэнзэлү[illegible] дэг боложо, 100 эхэ хонин бүри[illegible] мүн лэ 150—160 хурьга абаха[illegible] гэжэ һанагдана.

...ДОНОЙХИДОЙ ҮҮСХЭЛ ҺАЙШААН ДЭМЖЭГДЭБЭ

...8 ондо 100 хонин бүриһөө 140 хурьга абахаар шиидэбэ

☆ ☆ ☆

...шоноор хүдэлхэдэ урматай

(...магай „Октябрь" колхозой ...нүхэр Исаковай үгэһөө)

...то хүдэлжэ байһанаа ...саада тээ колхоздо ...нишон болоо һэм. Мүнөө ...залуушуулай отарада хү... ...хайб. Колхознай хамта... ...ган хонитой юм. Мүнөө ...доо үбэл хурьгалуулаад, ...нин бүриһөө 90 хурьга ... Тиигээд июнь, июль ...э хонидоо дахин үрэ... ...ноябрь-декабрь һарада ...нэмэжэ абаһан байнаб... ...ашаар 100 эхэ хонин ... хурьган абтаад байна.

...жэлэй дүрбэн сагта ...һайнаар харууһалха, ...үбһэ тэжээлээр хоол... ...сагтань уһалха, дулаан ...байлгаха хэрэгтэ ехэ ...даг байнабди. Эхэ хо... ...мүнөө жэлдэ 2 цент... ...тэжээл хүртөө, гадна ...э 300 грамм хүртэхөөр ...най зүйл бэлдэгдээ. ...р 25 гектар газарта ...гдаһан байгаа.

...урьгалха үедэ илан... ...досотойгоор ажалладаг ...инэй дүршэлтэй хони... ...хүдэлмэридэмнай ходо ...эдэхэгүй юумыемнай ...улжа үгэжэ байдаг. ...хонидые харууһалха, ...түлжүүлхэ талаар би... ...ды дүршэлтэй болон-

...жаллаад байхада кол... ...бриин талаар урма... ...энэ жэлэй 11 һарын ...ажалта үдэр олооб. ...даа дунда зэргээр ...эриг абанаб.

...олоороо хонишод бо... ...лха байнаб.

...хонидые һайнаар ...рууһалха

(...ай Сталинай нэрэмжэтэ ...техник нүхэр Григорьевой ...элэһэн үгэһөө)

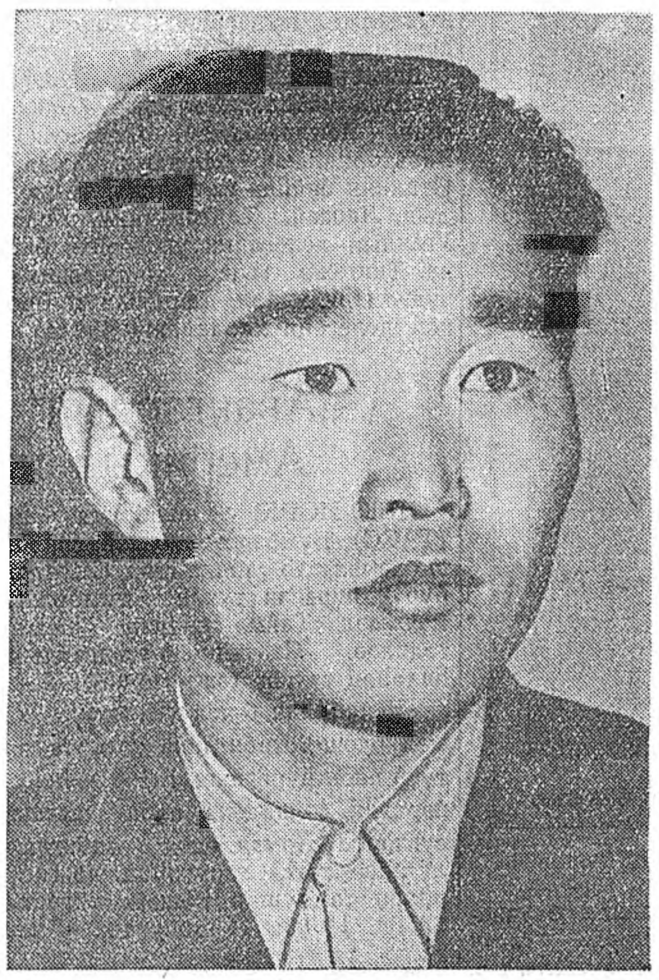
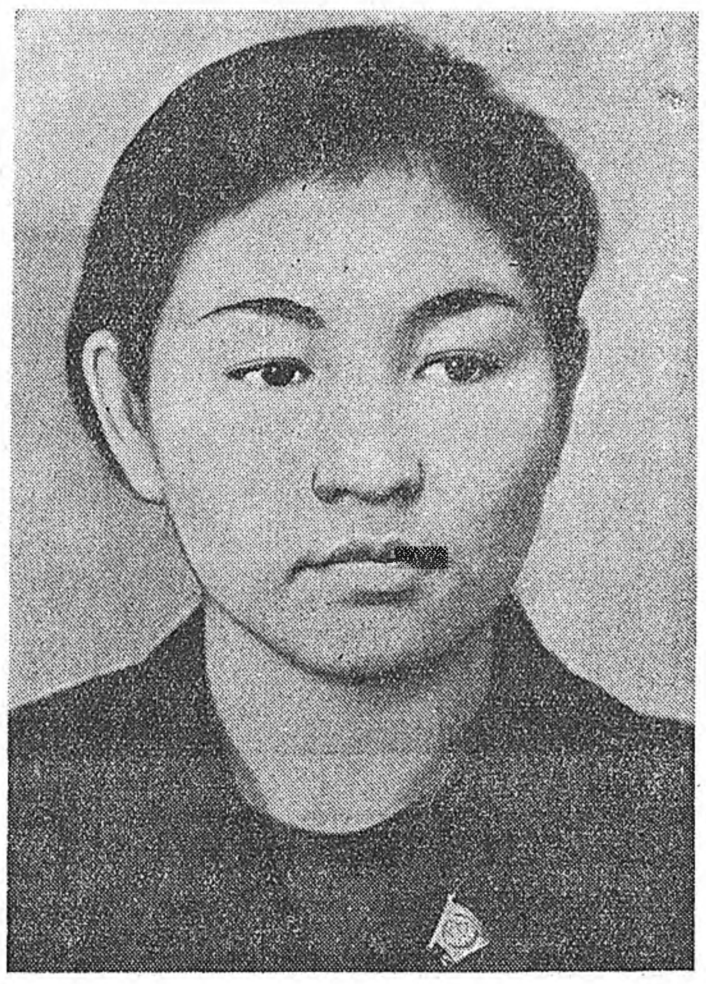

Зүблөөндэ хабаадаһан залуу хонишод—Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой хонишон Василий Цынгунов, Торийн аймагай «Красный Октябрь» колхозой хонишон Мария Банзаракцаева.

Үгэдөө хүрэхэбди

(Хориин аймагай „Улаан Одон" колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Цыбикжаповай хэлэһэн үгэһөө)

Нүхэд! Манай Хориин аймагай «Улаан Одон» колхозой гэшүүдэй үмэнэһөө таниие, танаар дамжуулан республикын бүхы хонишодые халуунаар амаршалнаб.

Манай колхозой мал ажалаймнай гол һалбари хонин ажал юм. Тиимэһээ олзо доход ехэтэй хонин ажалаа түргэнөөр хүгжөөхэ гээшэ манай шухалын шухала зорилго болоно. Хонин ажал хүгжөөхэ тухай партиин Центральна Комитедэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй оронойнгоо бүхы хонишодто хандаһан Бэшэгэй харюуда манай колхознигууд горьтойхон уялгануудые абаһан байгаа. Тиигээд энэ жэлэйнгээ хүдэлмэриин дүн гаргажа байхадаа, тэрэ абаһан уялгануудаа хэр зэргээр дүүргэжэ байнабибди гэжэ хаража үзэһэн, саашанхи арга боломжонуудаа тооложо гаргаһан байнабди.

Хүдэлмэриингөө дүнгүүдые гаргаад байхадамнай, зарим тэды амжалта туйлагдабашье, һанаһан зориһондо хаанашье хүрэгдөөгүй байба. Хэрбээ энэ янзаараа урагшаа дабшаха болоо һаа, ойрын жэлнүүдтэ хонидоо үдхэхэ, үүлтэрыень һайжаруулха уялгаяа дүүргэжэ шадахамнай бэрхэтэй болоод байна гэжэ элирүүлһэн байнабди.

Яалтайб?

Бодожо үзөөд байхадамнай ойрын жэлнүүдтэ хонидоо түргэнөөр үдхэхэ, тиигэжэ абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхэ нэгэ ехэ арга боломжо олдоо: хонидоо олоорнь хэнзэлүүлдэг болохо гэжэ шиидхэһэн байнабди. Ороной түрүү областьнууд болон колхозууд, совхозууд хонидоо олоорнь хэнзэлүүлжэ, жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 170—180 хурьга абадаг байна бшуу. Иимэ жэшээнүүд манайшье республикада олон. Тиимэһээ үни заяанһаа хойшо мал хаража байдаг бидэнэр энэ шухала аргые үргэнөөр хэрэглэдэг болохо ёһотойбди гэжэ хэлсэгдээ һэн. Тиигээд 100 эхэ хонин бүриһөө 150 хурьга түлжүүлхэ уялга абаад, республикын бүхы колхозуудта бэшэгээр хандажа, социалистическэ мүрысөөндэ уриһан байнабди.

Манай хонишод иимэ ехэ уялга абажа мүрысөө үүсхээд, мүнөө юу хэжэ байнаб?

Мүнөө түрэхэ бүхы хонидн ай, мүн хусануудн ай һайн харууһа, эдеэлүүлгэндэ табигдаа. Хурьгалха хонидтоо үдэртөө 300 грамм талха тарьяанай зүйл бусад тэжээлдэнь нэмэлтэ болгон эдюулнэбди.

Хэнзэ хурьгадые абалгадаа мүнөөнһөө бэлдэжэ захалха хэрэгтэй. Энэ жэлдэ хонидойнгоо олошорһые, ерэхэ жэлдэ бүри олошорхо. хэнзэ хурьгадай олоор абтаха байһыень хараадаа абажа, үбһэ тэжээл ерэхэ зун, намартаа горьтойгоор бэлдэхэ зорилготойбди. Хэнзэлһэн хонидые, мүн хэнзэ хурьгадые һайнаар эдеэлүүлжэ байха хэрэгтэй. Зундаа ногоон тэжээл болгон эдюулхын тулада горьтой ехэ тарилга хэхээр хараалнабди.

Мүн ерэхэ жэлдэ барилга хэхэ түсэб хубилгагдаа. Тиин хонидой хоёр типовой, зургаан юрын байрануудые барихамнай. Мүнөө модон отологдожо байна.

Хонидой отарануудта комсомолшууд, коммунистнууд, мүн дүршэлтэй колхознигууд хонишон болгогдон эльгээгдэжэ байна.

Хурьгадые, илангаяа хэнзэ хурьгадые олоор абахын тулада хонишодоо али бол хоор урмашуулха хэрэгтэй. Энэ зорилгоор ажалай нэмэлтэ түлбэри үгэхэ гуримаа дахин хаража, шэнэдхэбэбди. Жэшээлхэдэ, нарин ноохотой эртын хурьган бүхэниие 16 килограмм шэгнүүртэй болоторыень томо болгоод, эхэһээ һалгаахадань 2 ажалта үдэр үгэдэг байгаа һаа, хэнзэ хурьган бүхэнэй түлөө 5 ажалта үдэр үгтэхэ болоо. Тиихэдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 100-һаа 130 хүрэтэр хурьга абаад байгаа һаань, отарын хонишодто ажалай нэмэлтэ түлбэри болгон 1500 түхэриг, 130-һаа—140 хүрэтэр—3000, 140-һөө 150 хүрэтэр—4 500, 150-һаа 160 хүрэтэр—6000, 160-һаа 170 хүрэтэр—7500, 170-һаа 180 хүрэтэр хурьга абаа һаань 9 мянган түхэриг ажалай нэмэлтэ түлбэри болгон хонишодто үгэхэ гурим баталаабди. Мүн бусадшье хэмжээ-ябуулганууд хараалагдаа. Бултадаа оролдосотойгоор ажаллажа, хэлэһэн үгэдөө хүрэхэбди гэжэ найдуулнабди.

Хурьгадые яажа бүрин бүтэнөөр түлжүүлхэб

(Улан-Удын зооветинститутдай кафедрые даагша нүхэр Пилдановай үгэһөө)

Хонидой үүлтэр һайжаруулгые оролдосотойгоор ябуулжа шадабал богонихон болзорто амжалта туйлажа болохо. Эрхим үүлтэрэй хусын үрөөр үрэжүүлээд, эхэ хонидоо һайса харууһалаад, эдеэлүүлээд, хурьгадаа зүбөөр түлжүүлбэл, түлгэн хонидһоо 4—5 килограмм ноохон абтадаг.

Жэшээлбэл, Борьёогой совхозой түрүү хонишод жэлтэй хонин бүриһөө 5 үлүүтэй килограмм нарин ба нарибтар нооһо абадаг байна. Иимэ түрүү хонишодой жэшээгээр республикымнай бүхы хонишод ажаллаад байгаа һаань, ойрын жэлнүүдтэ нооһо абалгые эрид дээшэлүүлхэ аргатайбди.

Тобир бэетэй, ехэ нооһо үгэдэг хонитой болохын түлөө хонидойнгоо хурьган байхадань онсо һайнаар харууһалха хэрэгтэй. Мүнөө үедэ республикын колхозууд, совхозууд диилэнхидээ абтаһан хурьгадаа кошарно-базова аргаар түлжүүлдэг болоо. Энэ һайшаалтай. Юуб гэхэдэ, хурьгадые энэ аргаар түлжүүлхэдэ түргэн томо болодог, саашадаа нооһо һайнтай мал болодог бшуу.

Хонидой хурьгалха үедэ хонишод үдэр һүнигүй ээлжээгээр түрэхэ дүтэлһэн, хурьгалһан хонидые, хурьгадые манажа байха уялгатай. Шэнэ гараһан, нарай хурьгадые хоёр-гурбан час болоод лэ эхыень бодхоожо хүхүүлхэ шухала. Мүн түрэһэн хонидые эдинсэ һайн тэжээлээр эдеэлүүлхэ, хаһа саг соонь уһалжа байха хэрэгтэй. Тиигээд хурьгадай 10 хоноһон хойнонь боро эдеэндэ һургажа эхилхэ байна.

Хурьгадые кошарно-базова аргаар бэшэ, харин хуушанайхяараа, эхэһээнь һалгаажа байгаад түлжүүлхэдэ гарзалдаг байна бшуу. Жэшээнь, Хориин аймагай «Коммунизм» колхозойхид хурьгадаа хуушанайхяараал түлжүүлдэг дээрэһээ хабартаа олоор гарзада оруулһан байха юм. Иимэ ябадал саашадаа тэсэшэгүй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Бүхы хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлхэ ёһотойбди. Тиихэдээ шадаал һаа эхэ хонидоо, жэл хахадтай болоһон түлгэнүүдээ богони болзор соо ороондо оруулха ёһотойбди. Илангаяа хэнзэлхэ хонидые, түлгэдые илгажа, 25—30 хоногой туршада үрэжүүлхэ шухала. Зарим хүтэлбэрилэгшэд түлгэдые шүлгэ болоторынь ороондо оруулхагүй гэжэ бододог. Энэнь буруу. Иимэ ябадал Сэлэнгын совхоздо үзэгдэнэ. Хонидойнгоо нарин, нарибтар нооһотой боложо байһан үедэ томо бэетэй түлгэдыешье ороондо оруулхада хамаагүй байна. Эхэ хонин хурьгалһаар 15—20 хоноод ороондо орохо аргатай.

Тиин ороондо орохо болоһон хонидые үглөөгүүр эртэ, үдэшэлэн илгажа, заабол хоёр дахин үрэжүүлхэ хэрэгтэй.

☆

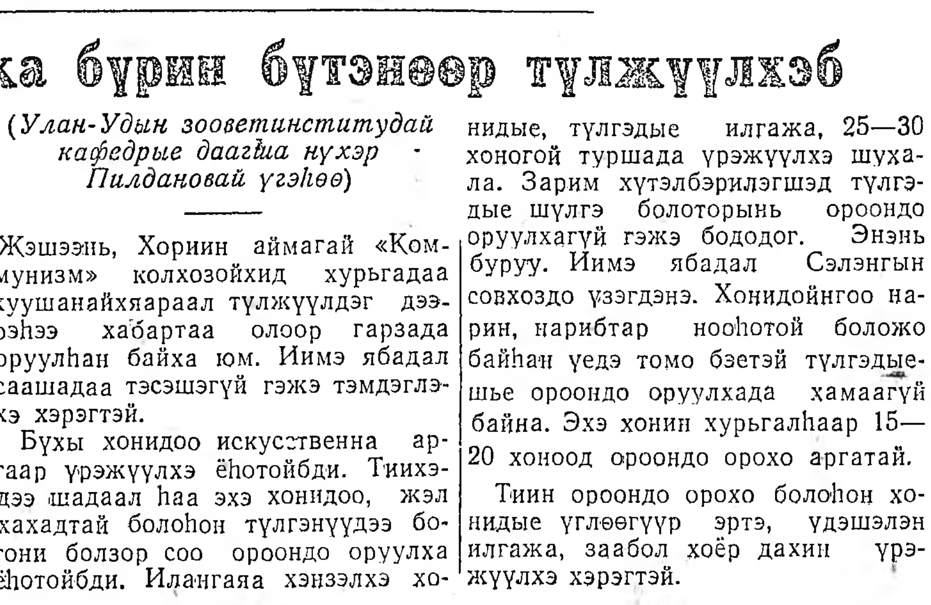

Сэлэнгын аймагай «Коммунизм» колхозой хонишон Б. Р. Будаева Мухар... ...пай аймагай Зангинай сомоной Соведэй Калининай нэрэмжэтэ колхоз... ...заборов хоёр хөөрэлдэжэ байна.

Ставрополиинхидһаа жэшээ абая

(Тарбагатайн аймагай „Советская Россия" колхозо... хонишон нүхэр Черновой хэлэһэн үгэ...)

Гарахаяа байгаа шэнэ жэлээр та бүгэдые амаршалха зуураа, ерэхэ жэлдэ мүнөө жэлэйхиһээ бүри һайн, бүри ехэ амжалтануудые туйлая гэжэ уряалха байнаб.

Минии түрэһэн, үдэһэн нютаг Ставропольско хизаарта юм. Хэды жэлэй урда тээ танай үргэн элдин, баян дэлгэр нютагта нүүжэ ерээд, һайнаар түбхинэжэ, нютагжажа байнхайб. Ерэхэдэмни намайе колхозой правлени хонишон болгожо табяа һэн. Манай хизаарта орходоо эндэ аргагүй хүйтэн, тиин энэ нютагта хонидые яажа үдхэжэ байха гээшэбиб гэжэ түрүүшээр һанаагаашье зобоһон байгааб. Теэд тэрэмни дэмы байшоо. Бурят-Монголдо хонидые, илангаяа нарин, нарибтар нооһотой хонидые олоор үсхэбэрилхэдэ бүрил таарамжатай, бэлшээриин элдин уужам газарнуудтай нютаг байна гэжэ уданшьегүй ойлгоо һэм.

Манай Ставропольско хизаарай колхозууд, совхозууд хонин ажалаараа, илангаяа нарин ба нарибтар нооһотой хонидые олоор үдхэдэгөөрөө бүхы орон дотороо суурхадаг болоһониинь мэдээжэ, Манай тэндэ мүнөө хэлсэжэ байгаашаарнай ёһотойл иигэжэ хонидые хэнзэлүүлдэг байха юм. Тиигэжэ түрүү колхозууд, совхозууд 100 эхэ хонин бүриһөө 180—190, үшөө дээшэшье хурьгадые абажа, хонин бүриһөө 6—7 килограмм, үшөө дээшэшье нооһо хайшалжа абадаг.

Теэд манай эндэшье энэ тухай олон хурьга абажа, хонидойнгоо үүлтэрые түргэнөөр һайжаруулаа һаа, иимэ ехэ нооһо хайшалжа байха арга боломжо гүйсэд бии. Энэ жэлдэ би олон хонидые хэнзэлүүлжэ, эхирлүүлжэ, отарынгаа 100 хонин бүриһөө 170 шахуу хурьга абаад байнаб. Тиимэһээ бидэнэр Ставропольско хизаарай хонишодһоо дутуугүйгөөр хурьга абаха аргатай байна ха юмбибди.

Нэгэ дутагдалнай юуб гэхэдэ, хониднай байраар муу. Харин Ставропольско хизаарта хонидой ба... нууд аргагүй агдам һайн, ... зохидууд байдаг һэн.

Хориин аймагай «Улаа... колхозой үүсхэлые ехээр ... зууруа, ороной түрүү ко... тусхайлбал, Ставропольс... рай хонишодой дүй дүр... дэлмэридөө үргэнөөр хэр... дэнэй жэшээгээр хони... хэнзэлүүлдэг болое гэжэ ... шодые уряалнаб. Ерэхэ ... мүнөө жэлэйхиһээ үшөө ... га абахаб, хонин бүриһөө ... лограмм нооһо хайшалхаб ... ниие найдуулнаб.

Залуушуулда этигэхэ хэрэгтэй

(ВЛКСМ-эй обкомой секретарь нүхэр Заиграевай үгэһөө)

Һү, тоһо, мяханай хүн бүхэндэ хүртэсын талаар Америкые ойрын жэлнүүдтэ хүсэхэ тухай парти, правительствын табиһан зорилгые бэелүүлхэ хэрэгтэ республикымнай комсомол-залуушуул ехэ эдэбхи гаргажа, олоороо хабаадаһан байна. Тиигэжэ нёдондо 2 мянга гаран залуушуул һаалишанаар ажаллажа, үнеэн бүриһөө жэлдээ 1000 гаран литр һү һааһан байха юм. Энэ жэлдэ 500 залуу һаалишад 11 һарын мэдээгээр үнеэн бүриһөө дундa зэргээр 1500 литр тухай һү һаагаад байнхай.

«Хонидые саашадаа олошоруулха, нооһо абалгые дээшэлүүлхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Бэшэгые республикымнай комсомол-залуушуул мүн лэ баяр баясхалантайгаар дэмжэжэ, олоороо хонишод болоһон байна. Жэшээнь, гансахан Курумканай аймагта мүнөө 138 залуушуул хонин ажалда хүдэлнэ. Тэдэнэр энэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 95—105 хурьга абаа.

Энэ жэлдэ комсомолой путёвкоор хамта 700 залуушуул хонишон, хурьгашан болохоёо ошоһон юм. Теэд тэдэнэй миил 350-ниинь хонин ажалда оронхой. Энэ яахадаа иимэ болооб гэхэдэ, зарим хүтэлбэрилэгшэд залуушуулай шадабари хүсэндэ этигэдэггүй, тэдэниие хонишоноор табихаяа айдаг байһанинь гэмшэлтэй. Хэрбээ зүрхэтэйгөөр шииг шамбай залуушуулые хонишод болгожо табяа һаа ажалдаа амжалта туйлахал байха. Жэшээнь, Хориин аймагай «Улаан Одон» колхоздо ажаллахаяа ошоһон залуушуул булта хонишод боложо, ажалай һайн үрэ дүн туйлаһан байна бшуу.

Энэ жэлдэ 600 залуушуул хонин ажалда хүдэлхөөр эльгээгдэхэнь. Мүн түл абалгын үедэ ойр зуура хүдэлхөөр залуушуул отаранuудта эльгээгдэхэ байна. Улан-Удын хүдөө ажахын техникумэй һурагшад, зарим багшанар һаяар хурьга абалсахаяа ошохонь. Энэ һайшаалтай үүсхэлыень республикымнай хүдөө ажахын дунда, дээдэ һургуулинуудай һурагшанар, багшанар халуунаар дэмжэхэ аабзэ гэжэ найданабди.

Үетэнөө уряалнаб

(Ториин аймагай „Красный Октябрь" колхозой хонишон нүхэр Банзаракцаевагай хэлэһэн үгэһөө)

Һаяын жэлнүүдтэ хонидоо түргэнөөр үдхэжэ, урда жэлнүүдэйхидэ орходоо хэдэ дахин ехэ эрхим шанартай нооһо гүрэндөө тушаадаг болохын түлөө эршэмтэйгээр ажаллажа байһан та бүгэдые, танаар дамжуулан республикын бүхы хонишодые халуунаар амаршалха зуураа, комсомолой халуун баяр хүргэнэб!

Манай колхоз гол түлэб мал ажал эрхилдэг. Олзо доход ехэтэй хонин ажалнай һүүлэй жэлнүүдтэ түргэнөөр хүгжэжэ, жэл ерэхэ бүри хониднай үдэжэ, гүрэндөө һайн шанартай нооһо ехээр тушаадаг болообди. Ойрын хэдэхэн жэл соо хонидойнгоо тоо толгойе хоёр-гурба дахинаар олошоруулха гэһэн хүндэтэ зорилго урдаа табяад, манай колхознигууд бүхы оролдосоо гарган ажаллажа байнхай.

Би үнгэрэгшэ жэлдэ 10-дахи класс дүүргээд, комсомолой путёвкоор өөһэдынгөө колхоздо хонишон боложо ороо һэм. Саашадаа эрдэмээ дээшэлүүлхын, дээдэ һургуулида орожо һурахын урда тээ ажалай дүршэлтэй болохо, хонин ажалаа ху... ...олгэдэнь шадаха зэргээрээ ко... ...тоо туһалха гэжэ шиидэһэн ... Тиигээд хабар... ...дал һайнаар абхуулаабди. Үбһэ тэжээлшье горьтой ехээр бэлдэгдээ, хони хурьгадаймнай байра һайн. Энэ жэлдэ түл абалгые хэзээ хэзээнэйхиһээ эмхитэйгээр үнгэргэхэ зорилготойбди. Мүнөө түрүүшымнай хонид хурьгалжа захалаа. Январь, февраль һара соо отарымнай хонид барагсаан хурьгалжа дүүрэхэ. Түрүүн абаһан уялгынгаа ёһоор, манай отарынхид энэ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө 120 хурьга абаха зорилготой һэмди.

Хонидые хэнзэлүүлдэг боложо, жэлдээ 100 эхэ хонин бүриһөө 150 хурьга абаха тухай Хориин аймагай «Улаан Одон» колхозой хонишодой үүсхэлые манай колхозойхид ехээр һайшаажа, энэ жэлдэ хонидоо баһал олоорнь хэнзэлүүлхэ гэжэ байнхай. Хэрбээ иигэжэ хонидые олоор хэнзэлүүлээ һаа, зуун эхэ хонин бүриһөө 150—160 хурьга абаха арга боломжо мандашье бии.

Хонидые ол... ...ет хэнзэлүүлхэ гээшэ бэлэн ... бүхы республика д... ...шаалтай үүсхэл-хүд... ...э байхада студ... ...багшадун... ...хурьга аб...

Аймагай газетэнүүд юун тухай мэдээсэнэб

МЯХА ЕХЭЭР ЭДБЭРИЛХЫН ТҮЛӨӨ

1957 он... а, һү, тоһоной хүн бүхэндэ ...дой зүблөөн ...н талаар Америкын Холбоо... лээрэ КПС... адуудые ойрын жэлнүүдтэ хү... хэл хэхэ зуу... жэ республикымнай колхо... жо, гарахая... олдожо байнхай. Энэ талаар анхаралаа ...ьсын нэрэмжэтэ колхоз һайн

Мүн зүб... үйлаба гэжэ «Хэжэнгын кол... жэлтэд, ко... х» газетэ мэдээсэнэ. Тус кол... Ерэхэ жэл... тушааха энэ жэ... хонидоо ... дзорһоонь холо урид Одон» ко... ой хониш... бөөр бэлшээн тар... республи... үргэ... нин ажа... дааһан ...луулһан ...аар 55—65 кило... грамм шэг... эй хонид, 280—300 ...килограмм ш... нүүртэй эбэртэ бодо үсөөн ...мал гүрэндэ тушаагдаба. Иигэжэ процен... тус колхоз гүрэндэ тушаагдахаар тэмсэхэ... хараалагдаһан 150 гаран хонидые, ...дай хэ... хэдэн арбаад эбэртэ бодо малые ...ахыдаа үлөөжэ шадаа.

...иин ерэхэ жэлдэ 725 центнер мя... үйлэдбэрилхэ гэжэ тэдэнэр шии... һэн юм. Энэнь эдлүүриин газарай ...гектар бүхэнэй 10.1 центнер бо... абаһан уялгаяа амжалтатай... үүргэхын тула бүхэли жэлэй ...да малые шахан таргалуул... вартал бүхэндэ гүрэндэ ту... а юм. Мүнөө хэдэн гахай ша... дахаһаа гадна, 30 эбэртэ бодо ...ал таргалуулагдажа байна. Эдэ малаа байрадань уянда байлгажа һайнаар тэжээнэ, уһална. 4 — 4 килограмм үбһэ, һолоомо дэбтээжэ үгэнэ, 30—40 килограмм силос эдюулнэ. Уянда байлгаад таргалуулагдажа байһан мал Георгий Соловьев, Иннокентий Степанов гэгшэдтэ даалгагдаа. Иигэжэ тус колхозойхид ерэхэ жэлэй 1-дэхи ...талда тарган мал гүрэндэ гу... юм.

(Мухаршэбэр)

...ХОЗНИГУУД ШЭНЭ ...ЭРТЭЙ БОЛОНО

Һая болотор манай ... жэлнүүдтэ Кабанскын ай... ажалда анхаралаа б... тосхонуудта олон ба... гүй байһан юм. Тиибэ... жо байна. Энээн тухай хоёр-гурбан жэл соо ...ц» гэжэ аймагай газетэ мэри х...гдээд байна. ...а мэдээсэнэ. Байгша бидэнэр хонин бүриһө... ын турша соо аймаг до... үлүүтэй нооһо хайша... 130 гаран шэнэ гэр ба... хидо орходоо 8 дахи... юм. Аймагай центр Ка... рэндөө тушаагааб... сходо албахаагшадай, хү... сахан ... дэлмэришэдэй 41 бүлэ шэнэ гэртэ ... зөөжэ ороһонойгоо баяр тэмдэглэбэ. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо 14 шэнэ гэр баригдаһан юм. Колхозой гэшүүд Василий Иванович Бурлаков, Михаил Гаврилович Корытов, Ефим Антонович Суханов ба бусад шэнэ гэртэ орожо түбхинэбэ. Мүн Сталинай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүдэй 19 бүлэ байрын шэнэ гэртэй болоо. Барилгын модо болон бусад хэрэгсэл абаха, шэрэхэдэнь колхозуудай правленинүүд гэшүүдтээ ехээр туһална.

ЗАВОДТО ЭКСКАВАТОР АСАРГДАА

Кяхта городто баригдажа байгаа хирпиисын заводто шэнэ техникын абтажа байһан тухай **«Знамя Ленина»** газетэдэ бэшэгдэнэ. Тус заводой барилгада хэрэглэгдэхэ шэнэ экскаватор һаяхан эндэ абтаа. Энэ экскаватор кубометр хахад шабар удхаха шадалтай. Шэнэ агрегат хэрэглэһэнэй ашаар карьертэ ажаллажа байһан хэдэн арбаад хүдэлмэришэд сүлөөлэгдэхэ байна. Тиихэдэ халаан соо 30 мянган хирпиисэ галдажа гаргаха шэнэ агрегат һаяар эндэ абтахаар хүлеэгдэжэ байна.

ҮНИНЭЙ ХОНИШОД

64 наһа хүрэһэн Цырендоржи Бадмаев 62 наһатай Сылма нүхэртэйгээ «Путь к коммунизму» гэжэ колхоздо 26 жэлдэ хонишоноор ажаллана. Ажалдаа һайн амжалта туйлаһанайнгаа түлөө тэдэнэр Бүхэсоюзна хүдөө ажахын выставкэдэ хабаадалсаһан юм. Мүн энэшье жэлдэ үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллана. Тэдэнэй даажа абаһан 500 эхэ хонид тобир тарганууд. Декабриин түрүүшын хахад соо 50-аад шэнэ түл абтаа. Мүнөө түл абалга түлэг дундаа. Үбгэ һамган Бадмаевтан хонидоо, мүн шэнэ түлнүүдээ тобир тарганаар, нэгэшье хоролтогүйгөөр ондо оруулхаар зоригжонхой. Энээн тухай бэшэг **«Под знаменем Ленина»** гэжэ Заиграйн аймагай газетэдэ толилогдоо.

ҺОНИРХОЛТОЙ СБОР

Кастрюли, гүсэ гэхэ мэтэ гэрэй хэрэгсэл бариһан Городок городой 8-дахи һургуулиин 4-дэхи классай һурагшад пионернүүдэй таһалга соо сугларжа байба. «Хэн һайнаар эдеэ хоол бэлэдхэнэб» гэһэн һонирхолтой сбор эндэ үнгэргэгдөө. Толгойдоо саб сагаан пулаад, малгай үмдэһэн, фартук зүүһэн басагад, хүбүүд звено звеногоороо ямар нэгэ хоол бэлэдхэжэ, бусад үхибүүдээ хүндэлхэ байба. І-дэхи звеногойхид каша, 2-дохи звеногойхид лапшаа, 3-дахиинхид винегрет хэһэн байна. Үхибүүд эмхитэй һайнаар ажалаа эхилнэ. Зарим нэгэниинь мяха, хилээмэ отолно, нүгөөдүүлынь хартаабха арилгана. Хэн үхибүүнэй гэртээ юумэ хэжэ һураһан тухайнь элирүүлэгдэнэ. Классай хүтэлбэрилэгшэ Анна Макаровна Хулугурова хутага, вилкэ хайшан гэжэ зүбөөр гартаа бариха тухай үхибүүдтэ заажа үгэнэ. Пионервожата Раиса Андреевна Колесникова бага наһанһаа ажал хэжэ һураха гээшэ угаа шухала гэжэ үхибүүдтэ ойлгосотойгоор хөөрөө.

Энэ сборто лапшаа һайнаар бэлэдхэһэн 2-дохи звеногой үхибүүд түрүү һуури эзэлжэ, шанда хүртэбэ. Сборто хабаадалсаһан үхибүүд сэдьхэл ханангир гэр гэртээ бусаа гэжэ **«За металл»** газетэдэ бэшэгдэнэ.

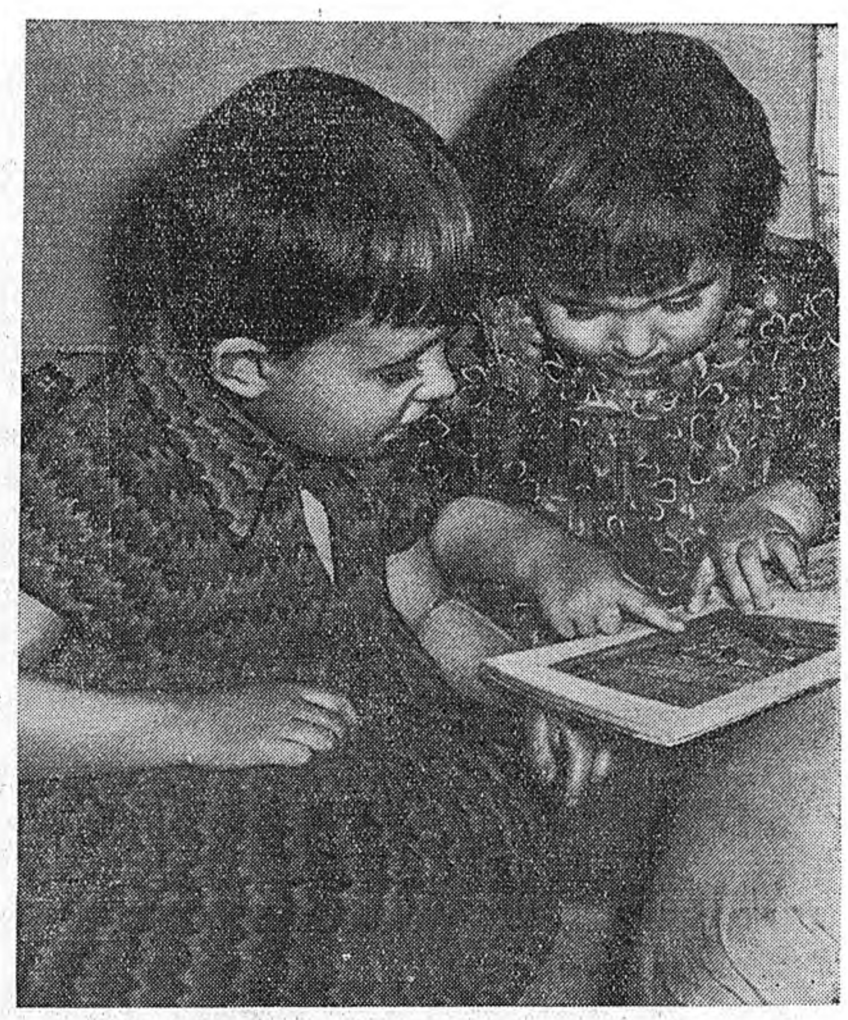

ХАНИ НҮХЭД. И. Денисовэй фотоэтюд.

ШЭНЭ НОМУУД

Бурят-Монголой гүрэнэй номой хэблэл П. Бартановай «Бурят-Монголой АССР-тэ наукын хүгжэлтэ» гэһэн ном хэблэлһээ гаргаба. «Наукые хүгжөөхэ тухай ба идеологическа хүдэлмэри тухай КПСС-эй тогтоолнуудые бэелүүлхын түлөө Бурят-Монголой партийна организациин тэмсэл», «Научна кадрнуудые бэлэдхэхэ, тэдэниие марксистско-ленинскээр хүмүүжүүлхэ тухай», «Научна коллективүүдэй партийна хүтэлбэриие һайжаруулха», «Бурят-Монголой түүхэдэ хабаатай научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри», «Бурят-Монголой хэлэ, бэшэг тушаа научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри», «Республика доторхи үйлэдбэрилгын хүсые шудалха научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри» гэһэн статьянууд брошюра соо хэблэгдээ.

***

Бурят-Монголой гүрэнэй номой хэблэл ба багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ институт «Багшанарта туһаламжа» гэһэн ном 13, 14-дэхеэ хэблэбэ.

13-дахи номдо хэблэгдэһэн К. Олзоевой, Д. Булнаевай, М. Мангадаевай статьянууд соо багшанарай хүдэлмэриин дүй дүршэлнүүд согсологдоно.

14-дэхи номдонь Л. Дамдиновай, А. Батуевай, Ф. Гахановай, И. Тропиниковой статьянууд бии.

С. Барер.

ҮБЭЛЭЙ СПАРТАКИАДА

1958 оной үбэлэй спортивна сезон урда жэлэйхидэ орходоо онсо илгаатай юм. Юуб гэхэдэ, арадуудай үбэлэй спартакиада 1958 ондо үнгэргэгдэхэ. Энэ спартакиадада 4 миллионһоо үлүү физкультурнигууд хабаадажа, мэргэжэл шадабаряа харуулха зэргэтэй.

КПСС-эй Бурят-Монголой обком, БМАССР-эй Министрнүүдэй Совет манай республика дотор үбэлэй спартакиада үнгэргэжэ, Бурят-Монголой спортивна командануудай Российска Федерациин арадуудай спартакиадада хабаадаха тухай тогтоол гарганхай. Ниитэ-культурна болон спортивна хүдэлмэриие һайжаруулха физкультура ба спортын аймагай, городой комитедүүдтэ туһалха талаар КПСС-эй горкомууд, айкомууд, гораймгүйсэдкомууд, комсомольско организацинууд бодото хэмжээ абаха ёһотой. Үбэлэй спартакиадада олон зониие хабаадуулжа, элдэб командануудые бэлдэхэ шухала.

Январиин 1-һээ 25 болотор коллектив бүхэн санаар, конькигаар мүрысөө үнгэргэхэ ёһотой. Январиин 25-һаа февралиин 5 болотор аймагай, городой спартакиаданууд болохо юм. Февралиин 6-һаа 10 болотор БМАССР-эй спартакиада үнгэргэгдэжэ, һүүлээрнь февралиин 20-һоо 25 болотор зональна мүрысөөн болохо байна. Тэндэ түрүүшын 5 һуури эзэлһэн командануud март һарада РСФСР соо түрүү һуури эзэлхын түлөө шиидхэхы мүрысөөндэ Свердловск городто хабаадалсаха юм.

Л. Бобыкин.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Каирта боложо байгаа һаналаа нэгэдэлгын конференцидэ

КАИР, декабриин 28. (ТАСС). Зүүн зүгэй арадуудай Ассамблей— Ази, Африкын оронуудай һаналаа нэгэдэлгын конференци Каирта хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

Декабриин 26, 27-ной үдэр конференцидэ хабаадахаяа үшөө 7 делегаци: Афганистанай, Французска Экваториальна Африкын, урдань Италиин байһан Сомалиин, Таиландын, Лаосай, Танганьикын болон Угандын делегацинууд ерэһэн байна. Тиигэжэ мүнөө конференциин хүдэлмэридэ Ази, Африкын 43 оронoй делегаци хабаадажа байна.

Декабриин 27-ной үдын лоһон ...нарна засед... Ази, Африкын оронуудай экономическа, техническа, соёл культурын талаар ажаллаха тухай асуудал... шэлэн э... оронуудтахи дэй, үхибүүдэй байдал зү... сэгдээ.

«СССР ба Ази, Африкын... дай хоорондохи эконом... рилсаан ... гациин гэшүүн А. А. Арз... һэн байна.

„Авангардын“ тэһэрһэн тухай Америкын журнал бэшэнэ

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 28. (ТАСС). Бүмбэрсэг дэлхэйе тойрогшо хэмэл одо табиха гээд, США-гэй буруу һүрэһэн тухай дэлгэрэнгы мэдээсэл «Тайм» журнал һаяхан толилоо. Статьянь «Авангардын» һалаһан тухай» гэжэ гаршагтай.

«Декабриин 6-най үглөөгүүр хэмэл одоной табигдаха газарта дүтүүр олон һурагшад, гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, солдадууд, алба хаагшад сугларба. Хэмэл одон табигдаха дүтэлөө гэжэ харуулһан дохёогой улаан томо шар тэндэнь үлгөөтэй байба. 11 час 44 минутада «Авангард» дэгдээгдээ.

Тухайлхада 2 секундын туршада «Авангард» ябаха замаараа ябажа, табигдаһан газарһаа ... өөдөө дэгдээд, ... фут дээ... Тиигээд гэнтэ ... ракетын ... һаанъ улаан дүлэн гара... лээрнь 45 метр шахуу ү... дээшээ сороб... хараг... на.

Тиигээд ракетын газар... хадань, ... байһан хүд... шэд аһаһан галынь ... унтараа... дэлмэри... тэн үлдэһэн ... юум... сэг дэл... тойрожо Аме... хан хэмэл ... Энэнь ракетын хушууһа... унашоо... ёһотой ... хэбтэбэ».

Англиинхид ракетнэ базанууд орон дотороо байгуулхагүйн түлөө улам шангаар тэмсэнэ

ЛОНДОН, декабриин 28. (ТАСС). Англиин газар дээрэ Америкын ракетнэ базануудые байгуулхагүй гэһэн эрилтэ Англиин олониитэ үдэр ерэхэ бүри шангаар табидаг болоҗо байнхай. Илангаяа Шотландида энэ хүдэлөөн ехэ далайсатай болонхой. Юундэб гэхэдэ, Англиин правительство эндэ ракетэнүүдые табиха Америкын дүрбэн база... һанаатай бшуу.

Америкын базануудые газар дээрэ байгуулха г... тельств... шиидхэбэриие... хын түлөө бүхы орон д... ехэ тэмсэл дэлгэрүүлхэ ... ниитын зарим орга... уряал...

Капитализмын оронуудта забастовконууд улам олошорно

Урдань забастовко болобо гэжэ хэзээшье дуулдаагүй оронуудташье мүнөө хүдэлмэришэд забастовко хэдэг болонхой.

Французска Баруун Африкын гүрэнэй эмхи зургаануудай алба хаагшад декабриин 26-да 24 часай забастовко соносхоо. Энэ забастовкодо Дакарай, Дагомейн алба хаагшад хабаадана. Салин хүлһэ дээшэлүүлхэ гэһэн эрилтэ тэдэнэр табина.

Турциин Измир гэжэ городой портдо барилга хэжэ ... ланди... компаниин ... забас... вко хэ... Салин... 30 процентээр дээшэлү... тэдэн... эрилтые компа... гэхэһ... ... , 60 шэн ... ... да ... конуудай дээрэ... Турциин энэ ушарые мүрдэжэ ба...

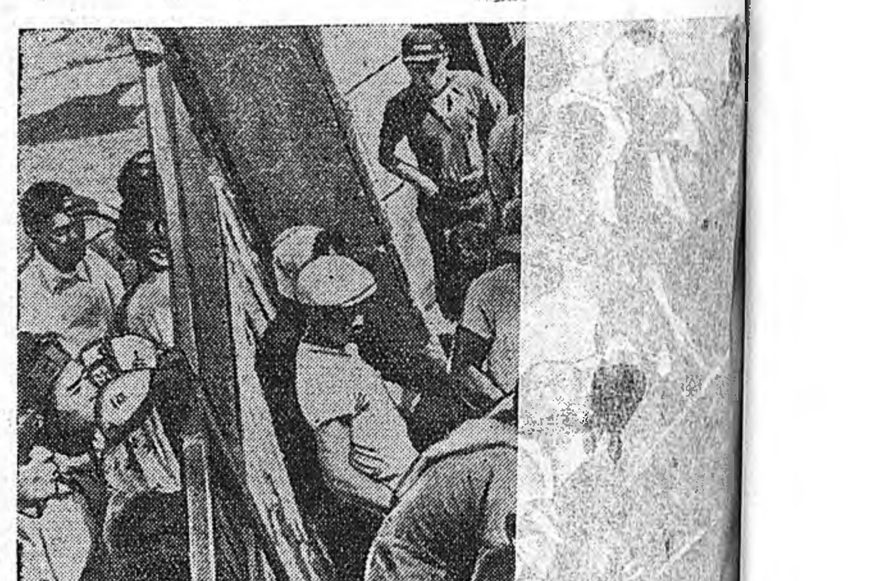

Япон. һүүлэй үедэ Японды забастовконууд улам олошоржо ... босоруулдаг, Токиогой багахан фабрикын хүдэлмэришэд энэ ... һаа эхилэн забастовко хэжэ байна. Һаяхан фабрикын ... баадагшадай эсэргүүсэлтые дараха зорилгоор ... грузовик тэдээн тээшэ эльгээгээ. Тэндэ зогсож байһан ... томашина хаха зуран орожо, нэгыень хүндөөр шархатуулаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хүдэлмэришэд шархатаһан ... гажа байна.

Сириин хилэ дээрэ Израилиин ... хорото ябуулгаяа хэжэ үргэлжэ...

Декабриин 27-ной үглөөгүүр Израилиин сэрэгэйхид Сириин хилэ тээшэ хоёр дахин буудаа гэжэ Сириин сэрэгэй командованиин түлөөлэгшэ мэдээсэнэ. 10 час 30 минутада Израилиин 5 солдат алишье талын орожо болохогүй, хорюултай газар руу нэбтэрэн ороод, Сириин хилын харуулшадые буудаа. Тэдэнэр 15 минутын туршада буудаһанайнгаа һүүлээр өөһэдынгөө газар тээшэ ошоо.

Мүн ондоо газарта Израилиин 2 солдат хилэдэ дүтэ оршодог Сириин хүдөө ажахын фермэ руу буудаһан байна. Сириинхид урдаһаань буудаа, тиихэдэнь Израилиин солдату... өөһэдын... ошоо...

ГАЙХАМШАГ АГЫ

Памирай хададахи Мата-Таш гэжэ хабсагайн нюуса тухайда централъна газетэ, журналнуудта һүүлэй үедэ һонирхолтой мэдээсэлнүүд толилогдоно. СССР-эй спортын мастер А. Поляков 1957 оной декабриин 21-дэ «Литературна газетэдэ» статья толилжо, Мата-Ташын нюуса тухай тодорхойгоор бэшээ. Нүхэр А. Поляковой статьяе энэ номерто хураангыгаар толилбобди.

Киргиз ороной хүн зон Памирай хададахи нюусые 2—3 зуун жэл соо таажа ядаһан байна.

4 мянган метр үндэртэ байдаг Ранг-Куль гэжэ нуурһаа холо бэшэ газарта Мата-Таш гэгдэдэг суута хабсагай оршодог. Сабшамал хабсагайн агы нүхэн соо 2—3 зуун жэлэй саада тээ ехэ алта мүнгэн хадагалагдаһан домогтой.

1898 ондо гараһан «Туркестанай ведомостиин» 92-дохи номерто Мата-Ташай нюуса тухайда иигэжэ хэлэгдэнэ:

Хитадай олон тоото сэрэгшэд 2—3 зуун жэлэй саада тээ Ранг-Куль нуурай эрьедэ тогтожо, бэлшээриин һайн газар олоод, нуурай эрьедэ үбэлжэхөөр түхеэрһэн байгаа. Уданшьегүй, саһан ехээр орожо, моридынь тэжээлгүйдэн, үхэжэ эхилһэн гэхэ. Тиихэтэй хамта сэрэгшэдэйншье хоол барагсаха туйлдаа хүрөөд байба. Тиимэ бэрхэшээлтэй сагай болоод барадань сэрэгшэдынь дураа гутажа эхилһэн байгаа. Хитадтай сугтаа ябалсаһан зарим һүбэлгэн хүнүүдынь һайн моридые шэлэжэ абаад, нэгэтэ һүни лагерьһаа тэрьедэһэн юм. ...Эһэ. Мүнгэ аманнуулхаһаа айжа, тэрсануудта бүшэ морина, шэмэтэ, отолһоржээл үгэнэ... ...идэ 300 грамм ... үгтэнэ. ...доо тэдэнние шэмэтэ тэ... ...эдеэлүүлхэ бай... хараадаа абажа, тэжээлэй рагдахынгаа хажуугаар, моридгүй болошоһон хитад сэрэгшэд хайшаашье ошохо аргагүйдэжэ, зайлашагүй үхэн хосорхо аюулда оробо. Иимэ бэрхэшээлтэй байдалда ороһон хитадууд мүнгэ зөөриеэ заатагүй абарха гэжэ шиидэһэн байгаа. Сабшамал үндэр хабсагайн тэг дундахи агы соо үнэтэ зөөриеэ хадагалбал ехэ зохистой байба. Тиибэшье тэрээн өөдэ гарахань бэрхэтэй байгаа. Хитадууд агыда гарахын тула үхэһэн моридойнгоо мяхые хабсагай өөдэ нялажа эхилбэ. Моридойнь мяхан хабсагайда бүхөөр нялдажа, һайн дамжуур болоһон байгаа. Хитадууд тэрэ дамжуураараа өөдөө гаража, агы соо үнэтэ зөөреэ хадагалаад, өөһэдөө ондоо агыда байрлаһан юм. Тэдэнэр уданшьегүй ехэ хүйтэндэ дайрагдаад, булта туража үхэһэн байгаа. Хабарай урин дулаан сагай ерэхэдэ мяхан дамжуурынь гэдэжэ унаад, хабсагайн агыда орохонь дахин бэрхэтэй болоо һэн. Тэрэ агы руу мүнөөшье болотор хүн орожо шадаагүй юм. Киргиз яһатад агы өөдэ гараха гэжэ олон дахин туршабашье хооһон һалаа һэн. Хабсагайн агыда хадагалагдаһан үнэтэ зөөриие шайтан (шудхэр) һахижа байна гэжэ киргизүүд хэлсэдэг болоһон юм. Зуун табяад жэлэй саада тээ нэгэ баян киргиз, ехэ хүйтэн үбэл болоһые хараадаа абажа, малай мяхаар дамжуур хэхэ гэжэ шиидэһэн гэхэ. Тэрэ киргиз бүхы малаа алажа, дамжуур хээд, арайшье гэжэ агы өөдэ гараһан байгаа. Хабсагай өөдэ гаража, агы руу шагаан сасуунь нэгэ амитанай туйлай муухайгаар хашхарханъ дуулдаба. Энэ хашхарааһаа ухаа алдатараа айһан киргиз унажа үхэшоо гэхэ. 30—40 жэлэй саада тээ нэгэ зүрхэтэй таджик хабсагайн эрмэгээр дамжажа агыда хүрэһэн байгаа. Агы соонь баглаатай элдэб зөөри зөөшэ, хайрсагууд ябталаатай байба. Тэдэ хайрсагуудай хоорондо хара зүһэтэй туйлай муухай ан һуужа байгаа гэхэ. Тэрээнһээ ехээр айһан таджик хабсагайһаа халижа унаад, хабиргаа хухалһан байгаа. Тэрэ гэһэнһээ хойшо хабсагайн агыда гараха гэжэ нэгэшье хүн зүрхэлөөгүй һэн. Гэбэшье, тэндэһээ үе үе болоод лэ элдэб юумэнүүд һалхяар туугдан унадаг байгаа. Жэшээнь, 20 жэлэй саада тээ тэрэ агыһаа гоё тэрлэг, бүри һаяшаг мүнгэн хүнэг унаа.

Альпинист инженер А. Блещуков тэрэ агыда гараха гэжэ 1950 ондо түрүүшынхеэ туршаһан юм гэбэшье, гаража шадаагүй һэн.

Сэрэгэй спортивна клубай альпинистнууд 1951 оной июльдэ Мата-Таш өөдэ гарахаар түхеэрһэн байгаа. Тэдэнэрэй нэгэ зариманиинь хадын ара талаһаа хабсагай дээрэ гарабашье, агы руу орожо шадаагүй һэн.

СССР-эй Географическа обществын Москвадахи филиалай эмхидхэһэн экспедици 1957 оной июль һарада Ранг-Куль нуурай эрьедэ ошоһон юм. Академик И. Тамм түрүүтэй энэ экспедицидэ техническэ, багшалха науканудай кандидат, спортын габьяата мастер Е. Казакова, Б. Шляпцев, А. Андреев, А. Ивкин, Л. Буравцев, Ю. Стрелецкий, Н. Федоров гэгшэд оролсоо.

Энэ агы, багсаахада, 400 метр сабшамал хабсагайн тэг дунда юм. Үндэрөөрөө 5 метр, утаараа 15—18 метр энэ агыда дээрэһээнь орохонь бэрхэтэй юм, яахадааб гэхэдэ агын доодо талада ямаршье табсангүй.

Экспедициин гэшүүд Б. Шляпцев. А. Андреев хабсагай өөдэ 120 шахуу метр дамжаад, тэрээнһээ дээшээ гаража шадангүй доошоо бууһан байгаа.

Тэдэнэрэй нэгэ зариманиинь Калак-Таш хадые тойрон Мата-Таш хабсагайн оройдо арайшье гэжэ гараһан байгаа. Хадын оройдо гарагшад таатай зохид газар олоод, Б. Шляпцев, А. Ивкин хоёроо хабсагайн орой дээрэһээ агы руу аргамжаар буулгажа туршаба. Энэ үедэ академик И. Тамм Ю. Стрелецкий хоёр хабсагайн доодо талаһаа адаглан хаража байба. Түрүүшээр Б. Шляпцев аргамжаар доошолоо. Удаань А. Ивкин бууба. Сагаан тархитай туйлай томо шубуудай (грифүүдэй) добтолхо байһые хараадаа абажа, тэдэ хоёр пожарна малгайнуудые үмдөө. Б. Шляпцев бэедээ буу абалсаа.

Хабсагайн дээдэ талада байгшад аргамжаар доошологшодтой телефоноор хөөрэлдэжэ байбашье, телефонойнь утаһан үнишье болонгүй таһаршоо һэн. Хабсагай дээрэ байгшад телефоноор хөөрэлдэхэ аргагүй болоһон дээрэһээ доошоо буугшадай хаанашье ябаһые мэдэхэ аргагүй болоһон байгаа. Б. Шляпцев А. Ивкин хоёр агыда тулажа ерэбэшье саашаа орожо шадаагүй. Яахадааб гэхэдэ, тэндэхи шулуунинь нуража унахаар байба.

Академик И. Тамм хабсагайн хаяада һонирхолтой хэрэгсэлнүүдые олоо. Тэдэнэрэйнь тоодо хутага хурсалха бүлюу, хитадта хэгдэһэн эмээлэй горьё бии байба. Энэ бүлюу манай ээрын 4—5-дахи зуун жэлдэ, эмээлэй горьё манай ээрын урда тээхи 1—2-дохи зуун жэлдэ хэгдээ гэжэ тухайлагдана.

Мата-Таш хабсагайн нюусые ерэхэ жэлдэ элирүүлхын зорилгоор бэлиг шадабаритай альпинистнууд аян замда эдэбхитэйгээр бэлэдхэнэ.

... Телефоны редакции ... 46-32. зам. редактора — 32-74. отв. секретаря — 27-37. отделов: партийной жизни. сельского хозяйства — 47-59. промышленности ... быта, промышленности ... 05. местной информации и писем — 24-74. корректорская — 32-67. бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров — ...
...ства культуры Бурят-Монгольской АССР.